

Biblioteci gălățene înființate până în 1890

La data ianugurării Bibliotecii „V.A. Urechia“ existau la Galați biblioteci aparținând unor școli, societăți științifice, profesionale, culturale și una în organizarea Comitetului Permanent al Consiliului Județului Covurlui.

Deși atestarea instituționalizării bibliotecii datează din a doua jumătate a celui de-al șaptelea deceniu al veacului al XIX-lea, prezența, circulația și încercările de colecționare a cărții în biblioteci personale, pe lângă biserici și școli sunt semnalate pe măsura evoluției și modernizării așezării ca centru urban și port la Dunărea de Jos.

Galațiul are un trecut istoric milenar atestat arheologic, dar menționarea într-un text scris datează din prima parte a secolului al XV-lea, iar marcarea pe hărți ca oraș – «oppidum» – din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.¹⁾

În această perioadă se plasează documentar și prezența cărții, dacă se ia în considerare ca atestat însemnarea de pe o psaltire, legată (ferecată) de un meșter gălățean, dăruită unei biserici în 1571.²⁾ Atestatul circulației cărții este întărit de o însemnare, datată 18 februarie 1630, pe un penticostar existent la o biserică din Câmpulung Moldovenesc: „*Eu Mușat, femeia mea Domnica și fca mea Alexandra, scrim și mărturisim că am găsit această carte care fusese roabă și am cumpărat-o eu, Mușat soltuzul de Galați și am trimis-o la mănăstirea de unde tătarii o robiseră.*“³⁾

Intesificarea activităților comerciale a stimulat în mod necesar și altele specifice orașelor porturi, inclusiv internaționalizarea relațiilor, consecința firească fiind creșterea demografică. La începutul secolului al XVII-lea, Galațiul era de o dimensiunea impresionantă, consemnată de călătorii și ambasadorii care-l traversau.

Tommaso Alberti menționa în anul 1612: „*Galații... oraș pe malul Dunării, stăpânit de Domnul Moldovei*“, unde se slujea „*liturgia în felul românilor*“, pentru ca Paolo Bonici să constate în 1632 că era „*principala schelă de pe Dunăre*“ a „*Domnului Moldovei*“ și avea „*500 case, dacă nu mai multe*“. Nicolo Barsi, impresionat de așezare, detalia: „*Galații, loc foarte frumos, așezat pe malul fluviului Dunărea, pe care se aduc în acest oraș prea frumoase mărfuri din Constantinopol și Trapezunt.*“

În anul 1641, Episcopul Petru Deodato (Bogdan Bakšić) consemna în raportul său date privind numărul locuitorilor, bisericilor și caselor, unele contradictorii; la trecerea pe aceste mele-

¹⁾ Apud: Georg Reicherstorffer. *Moldavia que olim Daciae pars, Chorographia*. În: Martin Bronovius. *De Biezdzfede, bis Tartariam... Tartariae descriptio... Coloniae Agrippinae, MDXCV*, p. 46–54. Harta *Moldaviae Finitimarumque regionum typis* este un „împrumut“ după Sebastian Munster, datată în jur de 1550. Vezi: *Călători străini despre Țările Române*. Vol.1, Buc., 1968, p. 202–204 și P. Păltănea. *Iatoria orașului Galați. Partea I. Galați, 1994*, p. 40.

²⁾ Practica „profesiunii“ de legător de carte și atelierul de legătorie și fernerie se justificau și prin prezența cărții, tipărită sau manuscrisă, pe piață sau depozitată în „biblioteci“.

³⁾ P. Păltănea. *Istoria orașului...* p. 45, 332

guri el nota că existau: „100 (sic!?)–n.n.) de familii de români sau moldoveni cu peste 2600 de suflete, toți schismatici“ (ortodocși–n.n.) și „43 de catolici... În acest oraș se află o biserică mare de zid și frumoasă, ridicată de Domn și închinată Sf. Mucenic Dumitru; este vecină cu a noastră; locuitorii au 8 biserici din lemn... ca și a noastră.“⁴⁾

În anul 1646, Bandinus nota date mai apropiate de realitatea vremii: la Galați existau „5.000 de case, oameni peste 15.000... o mănăstire, 2 temple din piatră și 12 biserici din lemn.“⁵⁾ Ceva mai târziu, 1653, Paul de Alep a văzut „opt biserici, cele mai multe din piatră;... ce mai mare dintre ele este închinată Maicii Domnului. Este toată din piatră fățuită, cu trei turle înalte, în vârful cărora se află cruci mari, aurite. Înăuntru curții este o clopotniță foarte mare și toate sunt cu metereze de luptă.“⁶⁾

Aceasta este cea mai veche și completă descriere a Bisericii Precista, construită în autentic stil feudal, adevărată fortăreață de apărare, cu ziduri duble și crenele, cu tunele subterane de aprovizionare și evacuare, astăzi fiind conservat numai corpul principal, cu modificări ulterioare, și, bineînțeles, fără crucile aurite, iar tunelurile au fost opturate.

În imediata ei apropiere a fost identificată o necropolă datată pe la 1500, cavouri ulterioare, iar mai recent o „zonă industrială“ de producere a varului, mai multe „cuptoare“ fiind reîngropate pentru conservare.

Așezat la răscruce de ape și drumuri, de interese economice și politice, orașul Galați a suferit în îndelungatul ev mediu nenumărate distrugerii, deseori fiind teatrul unor lupte și incendii devastatoare. Luptele din anul 1769, cobeligeranți fiind turcii, tătarii și rușii, au transformat orașul în ruine, populația fiind decimată. Dezastrul a fost consemnat de un cronicar anonim, probabil martor al evenimentelor, care a lăsat o *Istorie de patimă a Galaților* în versuri, cu sugestive imagini despre ceea ce a mai rămas din vestitul oraș:

„Să arăt cum am aflat, /.../ Di acest oraș vestit, / Cari cum s-a pustiit, /.../ – Ticoșilor Gălați, / Cât erați di răsfațați! Sărac oraș vestit, / cum te-au ars și te-au topit! /.../ Mulți ti plâng făr di folos, / Că te văd acoperit, / Și cu scrum di foc, cirnit /.../ Oh! Oraș, mari, vestit, / Astăzi ai luoat sfârșit. / Scheli mari și vestită. / Astăzi ești pârjoliță.“⁷⁾

Este de reținut și interesul *Congregației de Propaganda Fide* pentru Galați, nu atât pentru sprijinirea celor câteva zeci de catolici stabiliți aici și în tranzit, cât mai ales pentru răspândirea catolicismului prin biserică, școală și carte. Multe dintre însemnările secolului al XVII-lea transmise până la noi aparțin trimișilor Congregației, unii de rang înalt, așa cum a fost Episcopul Petro Deodato (Bakšić).

În acest context este de menționat și existența unei școli catolice, pusă în legătură cu cea de

⁴⁾ Călători străini despre Țările Române. Vol. IV. Buc., 1972, p. 360; Vol. V. Buc., 1973, p. 20, 21, 82, 227

⁵⁾ V.A. Urechia. Codex Bandinus. Memoriu asupra scrierilor lui Bandinus de la 1646, Buc., 11895, p.XL, 29

⁶⁾ Călători străini.... Vol.VI. Buc., 1976, p. 26

⁷⁾ *Istorie di patimă Gălaților let 1769 noiembrie 29. În: Cronici și povestiri românești versificate (Sec. XVII–XVIII). Studiu și ediție critică de Dan Simonescu. Buc., 1967, p. 115–122*

la Cotnar din 1665, „ținută“ franciscanul Antonio Rossi⁸⁾, citată ca început al învățământului catolic la Galați.

Despre biserica catolică și școala de pe lângă ea, sunt interesante relatările lui Giovanni Battista del Monte Santa Maria, care a și locuit la Galați între anii 1678 și 1680. El preciza că Antonio Rossi – misionar apostolic – slujea și bisericile catolice din Chilia și Ismail.

În răspunsurile la un chestionar al Congregației de Popaganada Fide, completat și trimis de Battista del Monte în noiembrie 1678, sunt înscrise date și informații ce pot fi luate drept referință pentru școală, prezența cărții și rolul misionarilor apostolici. Sunt interesante, sub aspectul documentar și informațional, datele cu privire la existența cărților. La întrebarea 23 din chestionar s-a răspuns:

„În anumite localități (inclusiv Galați, nominalizat ca una dintre cele 4 importante din Moldova) acum nu se află cărți noi de nici un fel, ci le au numai pe cele vechi“, pentru ca la următoarea întrebare să se detalieze: „Apoi cu privire la cărțile noastre catolice, ei nu le citesc, nefiind persoane culte și nici măcar curioase de asemenea lucrări.“

În răspunsul la întrebarea 81 se consemna: „În toate bisericile noastre catolice, se ține un cantor cu numele de maestru, dar ei nu sunt în stare să poată preda... Părinții iezuiți predau... La Galați părintele misionar... Antonio Rossi.“

Circulau, deci, cărți „noi“ și „vechi“, se practicau unele forme de învățământ, iar catolicismul era respins de către localnici. Din relatările lui Battista del Monte se poate deduce că se preda și limba română, iar prezența misionarilor și școlii catolice era cerută ca necesară persoanelor catolice ce se stabileau sau tranzitau Galații. În scrisoare din august 1678, trimisă la Roma, el preciza:

„Având în vedere că acest loc este pe malul Dunării, și în fiecare zi sosesc oameni de diferite nații, ca sârbi, bulgari, unguri și italieni de ai noștri,... e nevoie ca preotul să cunoască felurite limbi și acești negustori catolici care sunt de-a lungul Dunării, stăruie neîncetat să nu-i las acum;... însuflețit de zel pastoral m-am hotărât să mai stau puțină vreme – cu îngăduința Em[inenței] V[oastră], până ce viitorii misionari vor fi învățat limba.“⁹⁾ Și română, zicem noi, pentru că cei ce veneau trebuiau să se înțeleagă cu autohtonii.

Paul Păltănea, în a sa *Istorie a orașului Galați*, susține și încearcă să argumenteze existența unor forme organizate de învățământ pe lângă mănăstirile ortodoxe încă din secolele al XVI-lea și al XVII-lea: „Este greu de crezut că la mănăstirea la care a fost găzduit Despot Vodă în 1562 nu a fost o modestă școală sau bibliotecă. Domnul, se știe, era cărturar. Școli trebuie să fi fost la Mănăstirea Sf. Dumitru..., sau Sf. Nicolae, unde a fost adăpostit învățatul Patriarh al Constantinopolului, Atanasie Patelaros. Gherasim, egumenul Mănăstirii Sf. Nicolae, deținea, în 1660, un codex manuscris cu omiliile lui Filagatos de Cerami, în prezent la Biblioteca Națională din Paris.“¹⁰⁾

Ipoteza este de admis; dacă pe lângă o biserică catolică, construită din „nuiiele și pământ“, servită de un preot și un cantor, exista o formă de învățământ și propagandă catolică pentru care

⁸⁾ Vezi: P.P. Panaitescu. Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin. Bu., 1925, 16

⁹⁾ Călători străini... Vol. VI, p. 218, 223, 227, 228

¹⁰⁾ P. Păltănea. Op. cit. p. 332 și urm.

se aduceau și cărți, este imposibil ca pe lângă mănăstirile și bisericile românești construite din piatră, cu acareturi și curți interioare ce permiteau adăpostirea unor alaiuri domnești, patriarhale sau ale unor importanți ambasadori în trecere, unde erau învățați călugări și egumeni, posesori ai unor biblioteci ca cea a lui Gherasim, sigur erau și forme de învățământ pentru pregătirea clericilor, dascălilor, diecilor și, de ce nu?, a altor persoane care aveau nevoie de știință de carte și cunoaștere a unor limbi străine în practicarea negoțului.

Batista del Monte preciza că trebuie să-i învețe pe misionari limba pentru a înlesni legăturile negustorilor străini cu localnicii și nu numai cu aceștia, invocând necesitatea cunoașterii a „felurite limbi“; indiscutabil că preoții și călugării români și, desigur, și cei greci prezenți aici, în poarta către orient și Europa, practicau diferite forme de școlarizare a localnicilor și de învățare a limbii române și de către străini. Faptul că nu s-au găsit atestate nu poate fi folosit ca argument al inexistenței unor forme românești de învățare. Călugării români nu aveau nevoie să consemneze ori să raporteze activitatea lor în acest domeniu.

V.A. Urechia afirma posibilitatea existenței a unor forme de învățământ laic practicat în incinta sau pe lângă mănăstiri și biserici: *„Admitem, fără dificultate, că multe școale vor fi existat și înainte Domnia lui Vasile Lupu și după, pe lângă anumite biserici, nu din altă împregiurare decât pentru că cine știa brumă de carte, erau servitorii altarului; dar susținem lucrul cu acel temperament, că au existat și școli independente de biserică. Nu putem numi școală bisericească oricare școală situată în curtea unei biserici.“*

Pe bună dreptate el susținea că, adesea, hrisoavele domnești de înființare a școalelor consemnau un fapt existen și, deci, nu toate trebuie considerate ca marcând începutul școlii respective. În acest sens trebuie receptat și hrisovul lui Grigore Alexandru Ghica din anul 1765, prin care se „înființează“ pe lângă Mănăstirea Mavromol o școală „atât de învățatură moldovenească, cât și de grecească și elenească“. Acțiunea Domnitorului se înscrie în măsurile pentru o „nouă așezare a școalelor“⁽¹¹⁾, cum menționează hrisovul. Noua așezare, se înțelege, reglementa un existentă.

Organizarea instituțională a bisericii, școlii și a altor structuri implica prezența cărții ca obiect practică de cult, de studiu și, fără îndoială, de comerț încă din secolul al XVI-lea, pentru ca în cele imediat următoare să se găsească în mod obișnuit în dughenele negustorilor și companiilor comerciale de import-export, en gros ori en detaille, dezvoltate mai ales în secolul al XIX-lea.

Reprezentanții țărilor participante le relațiile economice ce se stabileau pe piața Galațiului, reprezentanții și consulatele respective au adus, odată cu produsele ce formau obiectul tranzacțiilor comerciale, limba, cultura și modul lor de viață.

Cartea devine instrument principal în vehiculare a cunoștințelor de toată natura și în această zonă a țării. Afirmarea poate fi susținută cu un raport al cenzurii din 1782, care consemna că „prin acest port s-ar pute aduce din Franța «cărți franceze, grecești și latine»“⁽¹²⁾, cu rapoartele din prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai cu seamă. Acestea din urmă sunt însoțite de liste cu titluri de cărți existente în „dughenele“ negustorilor, de vânzare sau în tranzit, comandate și aduse pentru persoane sau companii comerciale din Galați, din alte orașe din Moldova, Transilvania și

¹¹⁾ V.A. Urechia. Istoria școalelor... p. 4, 32

¹²⁾ Apud: P. Păltănea, loc. cit.

Muntenia, pentru instituții de învățământ și mănăstiri, pentru librării și cabinete de lectură, pentru reprezentanții comerciali sau consulari, pentru străinii rezidenți în diferite orașe din Țările Române și statele vecine.¹³⁾

Circulația cărții a dus în mod necesar la instituționalizarea colecționării și lecturii, cu formele practicate în toate centrele urbane de la noi și de aiurea, în biblioteci și cabinete de lectură pe lângă librării. Colecționarea cărții pentru constituirea de biblioteci se regăsește în structura funcțională a bisericilor, școlilor și societăților de tot felul, la persoane particulare pentru uzul propriu, cu o circulație restrânsă la dimensiunea instituției patronale și aria frecvențelor acesteia. Informațiile despre existența unor astfel de biblioteci sunt lacunare¹⁴⁾, organizarea lor fiind certă începând cu cea de-a doua jumătate al secolului al XIX-lea.

Cabinetele de lectură împrumutau contra cost cărți pentru citit, unele având cataloage tipărite pentru informare publică, atestate și la Galați¹⁵⁾, un prim pas spre bibliotecă publică.

Bibliotecile de pe lângă diferitele instituții ori societăți din Galați se particularizează după profilul și scopul acestora, de unde și abordare, în continuare, după apartenența patronală.

Biblioteci ale societăților. Prima bibliotecă atestată documentar, în acest stadiu al cercetării, este biblioteca *Societății Medicale din Galați*, fondată la 24 noiembrie 1863, cu profil științific și profesional subordonat scopului Societății.¹⁶⁾

Starea sanitară specifică aglomerărilor demografice portuare și comerciale cu trafic internațional, cum era Galațiul în secolul al XIX-lea, a creat o sumă de probleme de ordin igienoprofilactic cu urmări firești, creșterea numerică și calitativă a personalului medical și, pe cale de consecință, organizarea lui.

Deși realizată cu trei decenii mai târziu față de Societatea Medicilor și Naturaliștilor din Iași, Societatea Medicală din Galați se circumscrie contextului organizării medicinei românești din veacul al XIX-lea, ca urmare a cerințelor de într-ajutorare în „*chestiunile de ordin științific local și general, de a-și comunica fiecare ideile și aprecierile practice ale progreselor medicinei și științelor ce i se atașează*“, preciza Statutul publicat în anul 1887.

Între medicii gălățeni și Societatea ieșeană erau stabilite legături încă din anul 1830. Unii dintre membrii fondatorii ai Societății Medicale gălățene erau și membri ai celei ieșene. Doctorul Nicolae Kriricopol, autor de cărți pentru popularizarea cunoștințelor medico-sanitare în Moldova, a fost și semnatar al actului de constituire a *Cercului de lectură* înființat la 11 ianuarie 1830, susținându-l pe Iacob Cihac în organizarea muzeului și bibliotecii Societății Medicilor și Naturaliștilor din Iași. În anul 1834 el a făcut o donație substanțială, compusă din „*un uvraj în 10 tomuri în folio*,

¹³⁾ R. Rosetti. Despre Cenzura în Moldova. În: *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice*. Tom XXIX, 1906–1907. Buc., 1907, p. 297 și urm.; C.A. Stoide. C. Turcu. Negociul de carte la Galați către sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. BVAU, Ms. dactilo., V/190; C.A. Stoide. Ioan Caproșu. Relațiile economice ale Brașovului cu Moldova. Chișinău, 1992, 352 p.

¹⁴⁾ P. Pătănea crede că în 1830 Institutul Sachetti din Galați a avut o bibliotecă de peste 500 de volume. Loc. cit.

¹⁵⁾ *Catalogue de livres française et allemands qui se trouvent dans le Cabinet de lecture ches H. Langer a Galatz*. Leipzig, f.a. Pentru rolul cabinetelor de lectură vezi: N. Georgescu-Tistu. *Bibliografia literară română*. Buc., 1932, p.66 și urm.

¹⁶⁾ Statutele Societății Medicale din Galați. Galați, 1887, p. 7; Vezi și: N. Oprea. *Biblioteca Societății Medicale din Galați*. În: Centenar. Institutul de Medicină și Farmacie Iași. Iași, 1979, p. 308–312

cu stampe tractarisind cu temei anatomia“ și lucrarea „Suentonius Tranquillus Notis et Numismatibus de Carolus Palatinus“, cu prilejul unei vizite a lui I. Cihac la Galați. Doctorul Dumitru Sachelarie a fost membru fondator și coautor al statutului din 1832 al Societății din Iași.

De la Galați, ieșenii primesc o colecție impresionantă, compusă din „639 minerale“, iar secția de botanică își începe activitatea „cu un ierbar de 200 de plante, culese de către spișterul Weikun în împrejurimile Galațiului.“¹⁷⁾

Societatea Medicală pune în același an bazele bibliotecii cu donațiile inițiale făcute de doctorii Liberls, Macarie, Serfiotti, Sachelarie și Kiriacopol. Colecțiile bibliotecii s-au constituit și completat prin donații și achiziții, cum stipula statutul din 1887: fondurile bănești „vor servi pentru întâmpinarea cheltuielilor Societății: chirie local, imprimate, abonamente la jurnale, cumpărare de instrumente și cărți spre a îmbogăți biblioteca existentă.“ Condicta de procese verbale este documentul pe baza căruia se poate reconstitui evoluția societății și bibliotecii, respectiv creșterea colecțiilor până în anul 1881. Contribuția membrilor a fost principala sursă pentru procurarea cărților și periodicelor. Este de reținut hotărârea, conform căreia, fiecare membru urma să se aboneze personal la câte un periodic „diferit de cel la care este abonat un altul“, pe care să-l doneze bibliotecii pentru a se asigura o structură cât mai completă a colecțiilor. Așa, de exemplu, în 1871 Societatea era abonată din fondurile ei la două periodice medicale românești, iar cele străine au fost donate de către membrii ei, unele constituite pe colecții de 3–4 ani.¹⁸⁾

Este un model de efort colectiv pentru constituirea unei biblioteci științifice, în condițiile în care Societatea era susținută numai prin cotizațiile membrilor, și un prim exemplu, după știința noastră, pentru coordonarea între biblioteci personale și cea a Societății a achizițiilor și efortului financiar în vederea completării colecțiilor, coordonare deseori încercată în zilele noastre cu biblioteci din diferite rețele, cu tot atâtea nereușite.

Un aport important la creșterea colecțiilor l-a constituit „întreaga bibliotecă medicală, strânsă în mai mult de o jumătate de veac“, lăsată prin testament Societății de către dr. Aristide Serfiotti în anul 1903, „biblioteca literară“ fiind donată Bibliotecii „V.A. Urechia“. Pentru depozitarea bibliotecii, moștenitorii au confecționat în 1906 „trei dulapuri din lemn.“¹⁹⁾

În lipsa inventarului acestei donații, se poate încerca o imagine asupra ceea ce însemna biblioteca unui medic gălățean din acea perioadă prin compararea cu biblioteca dr. Constantin Stavridi, donată integral Bibliotecii „V.A. Urechia“. Printre cele peste 500 volume donate de dr. Stavridi, se reîntâlnesc titluri de lucrări medicale achiziționate ori donate bibliotecii Societății.²⁰⁾

Biblioteca nu a avut un sediu propriu. Din anul 1897 până în anul 1941(?), probabil, a fost adăpostită în spațiile Bibliotecii „V.A. Urechia“, iar după evacuarea ei în anii celui de-al doilea război mondial, a fost păstrată de unii membri ai Societății, preluată de Bibliotecă documentară a Societății medicilor din Galați, desmembrată odată cu retrocedarea casei în care își avea sediul,

¹⁷⁾ P. Pruteanu. Iacob Cihac. Buc., 1966, p. 48–49; Albina Românească, 5, 1934, p. 217; Vezi și N. Macarovici. Muzeul de istorie naturală din Iași. În: Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași. 1860–1960. Vol. II. 1960, p. 48–49

¹⁸⁾ Arh. Stat. Galați. Ds. 1, 1866–1881. Societatea Medicală din Galați, f. 3, 109; Statutele Societății..., p. 8

¹⁹⁾ Arh. Stat. Galați. Colecția dr. Serfiotti. II. 1828–1928, f. 8, 47, 56–57

²⁰⁾ BVAU. Registrul inventar al cărților. Vol. 4, p. 159–171

după 1990. Ce s-a ales oare din această veche bibliotecă științifică?

Colecțiile bibliotecii Societății Medicale au crescut în cele opt decenii de existență, ajungând la peste 16.400 de volume înaintea celui de-al doilea război mondial. Luăm ca martor numărul de inventar înscris în interiorul sigiliului Societății aplicat pe una din cărțile văzute la biblioteca medicală de astăzi, care o continua pe cea din anul 1863 prin preluarea colecțiilor.²¹⁾

Numărul impresionant de cărți și periodice, rod al efortului privat, conservat în condițiile lipsei de spațiu și personal, supus servituțiilor vremurilor, este reperul ce conduce la concluzia că biblioteca a avut un rol important în viața medicală a orașului, în pregătirea teoretică și generalizarea experienței, în cercetarea științifică susținută de către membrii Societății Medicale.

Asemenea medicilor, profesorii și învățătorii au simțit necesitatea organizării în societăți cu scopuri similare. Cu o întârziere de două decenii, la 13 martie–10 aprilie 1883, se constituie Societatea Corpului Didactic din Județul Covurlui. Scopul, consemnat de statut, a fost *„de a întruni membrii săi într-un corp compact și solidar... Spre a cultiva știința, procurând membrilor mijloace pentru lărgirea cât mai mult a cunoștințelor..., pentru îmbunătățirea învățământului în genere...; Spre a face să se amelioreze metodele pedagogice după datele științifice moderne și mai practice...; Spre a procura membrilor mijloace pentru tipărirea operelor lor; Spre încurajarea producțiilor științifice și literare românești de valoare...“*

Între mijloacele pentru realizarea scopului, statutul prevedea *„fondarea unei biblioteci și întreținerea unui cabinet de lectură“*, membrii având dreptul *„să folosească bibliotecă și cabinetul de lectură, conform regulamentului ce se va elabora... Bibliotecă este încredințată bibliotecarului, care este răspunzător către Societate...“*, preciza statutul.²²⁾ Din contribuția membrilor și din fondurile realizate se va fi constituit biblioteca. Aici se află și prima mențiune gălățeană despre funcția de bibliotecar, ce atestă intenția Societății Corpului Didactic de a organiza o mare bibliotecă. Nu s-au identificat informații despre evoluția ei; dacă a existat, modestă și datorită veniturilor bănești ale cadrelor didactice – mici, în comparație cu cele ale medicilor –, a funcționat timp de două decenii, a cunoscut evoluția societății patronale și a fost, probabil, cedată școlilor.

În anul 1903, după reorganizarea din 1899, profesorii s-au separat de învățători și institutori, Societatea s-a autodizolvat, *„întreaga avere în numerar rămasă“* fiind dăruită pentru fondul construirii localului Bibliotecii „V.A. Urechia.“²³⁾

Societatea Medicală și Societatea Corpului Didactic, constituite pe baza liberului consimțământ al membrilor, au fost organisme ce au potențat viața intelectuală, profesională și științifică gălățeană din ultimile decenii ale veacului al XIX-lea, bibliotecile fiind componente și auxiliare activității acestora.

Dezvoltarea pieții comerciale a dus implicit la creșterea numărului de profesioniști ai domeniului și de aici realizarea unor structuri organizatorice specifice.

Acesta explică înființarea la 22 august 1882 a Societății Junimea Comercială, cu scopul de a sprijini pe membrii ei în *„dezvoltarea lor în toate ramurile comerțului și industriei..., inițierea în noțiunile de limbi moderne“*, precum și organizarea *„de conferințe asupra materiilor comerțului*

²¹⁾ O carte de la Biblioteca documentară medicală avea înscris nr. 16.411 în interiorul sigiliului

²²⁾ Statutele Societății Corpului didactic din Jud. Covurlui. Galați, 1883, p. 4, 5–7, 13, 16

²³⁾ Valeriu Surdu. Istoricul Bibliotecii Publice „Urechia“. Buc., 1906, p. 30–31

și industriei.“

Pentru realizarea scopului, statutul prevedea organizarea de „cursuri de contabilitate susținute de membrii societății sau de persoane străine“, precum și „înzestrarea și mărirea bibliotecii prin donații și achiziții.“ Biblioteca exista la 1882, de vreme ce se prevedea înzestrarea și nu înființarea ei.²⁴⁾

În același an presa anunța o altă intenție de organizare a unei biblioteci pe lângă Societatea Progresul Junimei, „care reunea ziariști, tipografi, mici meseriași și negustori, având drept scop studierea seara a limbilor franceză, germană, italiană etc. și înființarea unei biblioteci“, iar „fiindcă fondurile sunt slabe, face apel la toți membrii ei precum și persoanelor generoase ce ar binevoi a contribui la înființarea bibliotecii, spre a oferi cărți de orice natură.“²⁵⁾

Societatea era una de cultură generală și biblioteca va fi avut un astfel de profil.

Diversificarea stabilimentelor industriale și de mică producție pentru acoperirea cerințelor pieții și populației a stimulat creșterea numărului lucrătorilor, micilor meseriași și patronilor de ateliere. Organizarea lor nu întârzie, ca și la celelalte categorii sociale, în societăți profesionale și culturale, practică frecventă în deceniul al noulea al veacului al XIX-lea.

În anul 1881 se înființează Societatea Junilor Meseriași, în 1885 Societatea Tipograful, reorganizată în 1898; în 1899 V.A. Urechia va face o donație pentru biblioteca ei.²⁶⁾ Vor mai fi fost și altele cu o existență efemere.

Între societățile de acest gen se particularizează Societatea Înfrățirea Muncitorilor, înființată la 16 ianuarie 1888. Scopul Societății, preciza statutul adoptat la aceeași dată, era „de ajutor reciproc a lucrătorilor de toate breslele“, de a „lupta pentru îmbunătățirea stării morale și materiale a muncitorilor.“ În rândurile inițiatorilor, membrilor și în conducerea Societății au fost și avocați, învățători, ziariști, meseriași. Activitatea ei viza și deschiderea politică, cu orientare socialistă. Pe structura ei s-a organizat Clubul muncitorilor în 1890–1891, care făcea parte din „partida muncitorilor“, viitorul Partid Social Democrat al Muncitorilor din România.

Societatea a avut o bună bază materială și o susținută activitate editorială încă din primii ani. În aprilie 1888 editează gazeta *Frăția*, editorialul precizând scopul Societății: de a îi învăța pe muncitori să se „organizeze în partid politic deosebit de al stăpânilor.“ În 1891 editează *Calendarul muncitorilor pe anul 1892*, printre colaboratori aflându-se principalii socialiști ai vremii: Ioan Nădejde, C. Dobrogeanu Gherea, Zamfir Filotti, unul dintre conducătorii Societății, Anton C. Bacalbașa ș.a.

Între mijloacele pentru realizarea scopului a fost inclusă și biblioteca; sutul îi consacra un aliniat: „Societatea va înființa o bibliotecă și va face abonamente la ziarele și revistele privitoare la meserie în general și la lucrători în special pentru educațiunea și cultura membrilor.“

În perioada de început numărul volumelor va fi fost modest, biblioteka constituindu-se din donații, între care cele ale avocaților Zamfir Filotti, Ion C. Atanasiu, a muncitorului Zamfir Ionescu trebuie să fi fost substanțiale. Completarea colecțiilor s-a făcut și prin achiziții; în septembrie 1891, de exemplu, Societatea avea un „fond de casă de 800 lei.“

²⁴⁾ Statutele Societății Junimea Comercială. Galați, 1884, p. 2–4

²⁵⁾ Poșta, 90, 5 noiembrie 1882, p. 3

²⁶⁾ Statutele Societății Tipograful din Galați, 1899. Arh. BVAU, Ds. X/1899, f. 12–13

M.Gh. Bujor menționa că în bibliotecile muncitorești existau bogate colecții de cărți din literatura română și universală: *„La Galați de pildă am cunoscut pe muncitorul Zamfir Ionescu, care avea o foarte frumoasă bibliotecă acasă și el însuși aducea la biblioteca clubului de acolo cărțile ce lipseau, ca să fie împrumutate celor ce doreau să le citească.“*

Despre o altă bibliotecă personală Al. Chicioroagă publica câteva însemnări în anul 1934; el își amintea că, fiind elev la Școala Normală, luase contact cu biblioteca unui ceferist, care avea multe cărți socialiste. Citea el și împrumuta pentru colegii lui: *„De aici înainte, eram un fervent admirator al socialismului, făcând propagandă în rândul colegilor mei de clasă. Pentru această activitate... m-am ales cu darea afară pe două săptămâni, pe care le-am petrecut la Galați, pe str. Dogăriei.“*

Lipsa inventarului, ca și în cazurile precedente, fac imposibilă analiza cantitativă și de conținut și a acestei biblioteci. O încercare se poate face pe baza știrilor fragmentare și însemnărilor apărute în presă sau cărți. Constantin Graur nota, citând mărturiile unui beneficiar din anul 1893 stabilit în America: *„la Clubul muncitorilor din Galați... exista o întreagă bibliotecă socialistă în idiș, comandată din America, după sfatul lui Ioan Nădejde.“* Importul de carte presupunea posibilități sau sprijin financiar.

Exista o „întreagă bibliotecă în limba idiș“ destinată membrilor evrei. Cărțile în limba română vor fi fost însă în număr mult mai mare pentru a răspunde cererilor cititorilor majoritari. O imagine a conținutului bibliotecii, cât de cât apropiată de realitate, se poate încerca pe baza listelor cu cărți de vânzare la Clubul muncitorilor și la librăria „Triunghiul de aur“, din Galați, publicate în presa locală și centrală. Se vindea în principal literatură socialistă, beletristică, istorie. Prin extrapolare, putem să considerăm că aceste cărți erau prezente și în colecțiile bibliotecii.

Biblioteca funcționa zilnic, „de la orele 7 până la 12 p.m.“ la sediul clubului. În 1895 se anunța în presă redeschiderea ei, probabil după o reorganizare: *„Biblioteca clubului din nou aranjată și completată, va fi pusă la dispoziția membrilor, care vor dori să citească, în localul clubului.“*

Despre cititorii acestor biblioteci, M.Gh. Bujor furnizează câteva informații: *„Cred că nici o bibliotecă oficială, dintre puținele ce existau pe vremea aceea, nu se putea lăuda cu cititorii maturi pe care îi aveam noi, iar dacă rostul unei biblioteci era acela de a răspândi lumina cărții în masele populare, acest rost nici-o instituție nu-l îndeplinea mai bine decât noi...; la noi veneau și tineretul din școli, și ucenici, și muncitori din fabrici și mici meseriași... și intelectuali.“⁽²⁷⁾*

Nu se știe când își va fi încetat activitatea această bibliotecă; mai era semnalată și după 1900. Înființată ca bibliotecă de cultură generală și profesională a membrilor, devine, în evoluția ei, bibliotecă cu tendințe spre enciclopedismul colecțiilor, accesibilă fără limite, alături de Biblioteca „V.A. Urechia“.

A fost singura dintre bibliotecile societăților care a funcționat cu orar dedicat pentru public, servită de o persoană cu atribuții de bibliotecar și librar, secretarul clubului, muncitorul Gh. Darie. Acestea sunt atribute ce caracterizează biblioteca publică, în completa ei definire.

În perioada interbelică au existat numeroase biblioteci ale societăților culturale, unele nominalizate ca atare: Așezământul Cultural „Max Nordau“, Biblioteca și Centrul Cultural „Lyra“, Biblioteca și Cercul Cultural „Al. Vlahuță“, Biblioteca și Cercul Cultural „Ronetti Roman“,

²⁷⁾ N. Oprea. Biblioteca Societății Înfrățirea muncitorilor din Galați. În: Călăuza bibliotecarului, 5, mai 1967, p. 300–303

Cercul Intim Club, Societatea literară și științifică „Munca“ etc.

Biblioteca Societății literare și științifice „Munca“ număra 2.873 volume în 1940 și a funcționat în clădirea Liceului Comercial „Al.I. Cuza“, pînă la mutarea în sediul propriu. Membrii de drept ai Societății, care avea în primul rând un scop pragmatic, – pregătirea, perfecționarea profesională și stimularea creativității în domeniu –, erau elevii, foștii elevi și profesorii Liceului Comercial care o și subvenționau. Societatea edita revista lunară *Munca*, unde se publicau „producțiile elevilor, foștilor elevi și profesorilor.“ Statutul Societății, modificat în 1932, prevedea „apărarea patrimoniului societății, în special a cărților aparținând bibliotecii“, impunea bibliotecarului „obligația de a urmări pe bază de registre, regulat ținute, circulația și restituirea cărților împrumutate, conservarea acestora în bună stare, înlocuirea celor pierdute în contul celui vinovat.“²⁸⁾ Era, deci, o bibliotecă cu toate atributele specifice: colecții, regulament, bibliotecar pentru servirea și apărare, și, foarte important, cititori și dincolo de zidurile societății.

Biblioteci școlare. Școala devine în secolul al XIX-lea instituția fundamentală pentru „instrucția egală și întregă pentru tot românul“. Principiul a fost avut în vedere de toate guvernele și administrațiile locale. V.A. Urechia, supranumit de unii campionul școalelor, în încercările sale pentru a convinge despre necesitate investițiilor în organizarea școalelor și pregătirea cadrelor, sublinia, cum s-a mai văzut, în intervențiile din Parlament și în presă că trebuie să se „întrebuințeze toate forțele spre a înainta în cultură“, rezervând primul loc școlii.

În acest sens, G. Dimitrescu, în 1886, argumenta în Consiliul Județului Covurlui necesitatea aprobării bugetului pentru învățământ, reluând teza lui Urechia: „*prin urmare, și școala ca și biserica au aceeași menire spre a ne lumina și a ne întări, căci astăzi numai știința este arma cu care se poate face conchista pe calea economică, fără de care, dacă vom sta inerti, vom rămâne tot învinși și vasali lumii civilizate.*“²⁹⁾

Amplificarea activităților economice și sociale presupunea o pregătire intelectuală, stimularea cerințelor pentru carte și instituțiile ei, de la editare, la colecționare și circulație.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, învățământul a cunoscut la Galați o evoluție relativ rapidă; în anul 1870 erau 22 de școli, pentru ca în 1890 să existe 37 de școli primare și secundare, între care 12 private. Dintre acestea 9 erau străine, cărora li se adăuga și „o sumă de școli private israelite“ estimate, exagerat, la cca 20, care „se închid și se deschid foarte des“, preciza Moise Pacu în 1890, motiv pentru care nu lise putea stabili numărul.

Istoria învățământului gălățean prezintă și unele aspecte particulare. Confruntarea cu dificultățile de ordin material și de interese, între care cele cu străinii, insistenți în organizarea școlilor în limbile lor și nu numai, au determinat chiar intervenții în Parlament. Aceste confruntări au avut și efecte pozitive, s-ar putea zice: grăbirea investițiilor pentru extinderea și completarea programelor în învățământul public și privat românesc. M. Kogălniceanu atragea atenția în 1863 că „*la Galați școalele naționale nu pot funcționa, pentru că străinii nu se supun la legile țării, ci și-au întemeiat gimnazii cu limbi străine*“, pentru ca în 1867 să susțină înființarea gimnaziului fiind „*de neapărată trebuință, în interesul românismului.*“ În aceiași termeni, Ion Cetățeanu, primul director al gimnaziului, venit la rugămintea lui V.A. Urechia la Galați, sublinia într-o

²⁸⁾ Gh. Lăzărescu. Școala Comercială din Galați. Liceul Comercial „Alexandru Ioan I Cuza“. Galați, 1941, p. 113, 144, 152

²⁹⁾ Expunerea Situațiunea Județului Covurlui... Galați, 1886, p. 6

scrisoare către minister urgenta „înfițare a unui gimnaziu... în această urbe, unde, în lipsa institutelor superioare române, vedem prosperând institutele private străine, cu misiune, poate, contrară românismului.“ În anul 1869 va cere introducerea în programul gimnaziului a limbilor greacă și germană, alături de franceză și italiană, „pentru ridicarea prestigiului școalelor române față de cele străine.“

În anul 1870, cu prilejul dezbaterilor privind bugetul pentru instrucțiune publică, V.A. Urechia a propus anulare subvențiilor statului pentru școlile catolice și luterane, conduse de preoți și călugări de regulă maghiari, ce îndemnau copiii să nu frecventeze școlile românești din Moldova. Mulți tineri ce veneau în armată din aceste zone nu știau românește; vorbeau numai limba maghiară.

Problema a continuat să fie prezentă în dezbaterile parlamentare, în presă și în unele cărți publicate către sfârșitul secolului. În anul 1891, Moise Pacu scria că Institutul Notre Dame de Sion din Galați „este cel mai căutat dintre institutele catolice de asemenea natură din România“, dar „este o instituție eminentă străină și de înstrăinare chiar.“

N.I. Filip sublinia pericolul desnaționalizării prin școală și aici, la gurile Dunării, după modelul practicat în Transilvania: „Scopul școalelor catolice a fost dar de a forma pe mamele române, spre a face din ele armă de luptă contra religiunii, limbei și naționalității chiar.“³⁰⁾

Biblioteca era considerată indispensabilă școlii, fiind parte în structura ei organizatorică. V.A. Urechia cerea în 1871 circumscrierea bibliotecii ca atare în programul de organizare și reorganizare a școlilor: „De aceea trebuie... a se reforma programele actuale și a se da în ele atâta dezvoltare practică și teoretică a obiectelor ce se propun, a se numi profesori de limba română, a se face clasificățiuni în aranjarea materiilor, a se da toate instrumentele de fizică și matematică, a se înființa biblioteci etc. Toate acestea fiind necesare pentru dezvoltarea practică a studiilor ce se propun în școalele secundare.“³¹⁾

În acest context se înscriu strădaniile de înființare a bibliotecilor școlare din inițiativa profesorilor și sprijinite de administrația publică de stat locală.

Propunerea pentru înființarea primei biblioteci școlare la Galați datează din 1866, când C. Troteanu, directorul Școlii Comerciale „Alexandru Ioan Cuza“, reclama, printr-un raport înaintat Ministerului Instrucțiunii, necesitatea „unei săli mari pentru bibliotecă“. În 1868 el va dona „100 uvraje“, pentru ca la 9 iunie 1869 bibliotecă să numere „1.216 uvraje în 1.259 volume.“ C. Troteanu a propus Ministerului Instrucțiunii să fie recunoscută ca bibliotecă a statului în baza Regulamentului bibliotecilor publice adoptat în 1864. Ministerul acceptă și recomandă autorilor și editorilor să doneze cărți și ziare.³²⁾

³⁰⁾ Moise Pacu. Cartea Județului Covurlui. Buc., 1891, p. 154, 182–189; P. Păltănea. Istoria orașului Galați. Partea a 2–a, p. 245–285; Informațiunile bucureștene, 60,18 februarie 1870, p. 1; N.I. Filipescu. Misiunea școalelor catolice în România. Galați, 1897, p. 5–7: „Dar catolicii..., au continuat-o cu persistența pe calea... prozelitismului, făcând pe români să întrevadă prin schimbarea religiunii o ameliorare a pozițiunii lor politice și economice, făcându-i să creadă că îndată ce vor rupe legătura lor seculară cu orientul ortodox... și se vor alipi occidentului catolic, ei vor fi bine protejați..., că națiunea și integritatea teritoriului lor vor fi mai bine garantate în viitor.“

³¹⁾ Informațiunile de Galați. Gardistul civic. 30, 25 iunie 1871, p. 1

³²⁾ P. Păltănea. Op. cit. p. 259

Dacă luăm în considerare această intervenție, formal acceptată, în seria încercărilor de organizare a bibliotecii publice de stat la Galați, aceasta este a doua tentativă pentru înființarea ei la Galați, prima fiind chiar în 1864, cum se va vedea.

Finanțarea guvernamentală era insuficientă, ca să nuspueam inexistentă; de regulă ministerul nu acorda sume speciale pentru bibliotecile școlare. Consiliu Județului Covurlui a finanțat permanent instituțiile școlare și culturale, indiferent de subordonarea lor, uneori alternativ și cu sume modeste. În raportul pe anul pe anul 1872 al Comitetului Permanent, de exemplu, se motivează necesitatea subvenționării locale: „*Instituțiile de educație națională fiind bazele de dezvoltare a unui popor, reprezentarea județului dorește să completeze și în deosebi Gimnaziul și Școala Comercială din Galați să fie organizate și dotate cu biblioteci, cabinete de fizică și chimie, absolut indispensabile pentru buna fructizare a cunștințelor ce se predau în ele.*“³³⁾

Biblioteca Școlii Comerciale a cunoscut o evoluție lentă și intermitentă, deseori apelând la donații și liste de subscripție „*pentru organizarea bibliotecii.*“³⁴⁾ Arhiva nu a fost identificată. Evoluția acestei importante biblioteci școlare se poate reconstitui pe baza informațiilor fragmentare din monografia *Școala Comercială din Galați. Liceul Comercial „Alexandru Ioan I Cuza“*, întocmită de Gh. Lăzărescu, fost profesor și director al liceului.

În anul 1883 exista și postul de „*secretar și custode al cabinetelor științifice și bibliotecii*“, ceea ce atestă funcționarea bibliotecii în organigrama școlii. În perioada interbelică conducerea bibliotecii era încredințată unui profesor.

În anul 1940 biblioteca „*cuprindea 4.829 volume din care 2.981 lucrări originale românești, 235 lucrări străine traduse în românește, 1.123 lucrări în limbi străine și 500 lucrări vechi.*“ Deci se mai conservaseră 500 de volume din cele colecționate de până la întretăierea secolelor, probabil; lucru firesc: o bibliotecă școlară este destinată în primul rând lecturii curente, uzura și scoaterea din evidențe a cărților vechi fiind normală.

Istoricul lui Gh. Lăzărescu permite și alte considerații. Atunci când descrie repartitia spațiilor noului local în anul 1932 și 1940, el folosește un plural; clădirea avea „*90 de încăperi, din care 60*“ erau „*ocupate de către Liceul Comercial de băieți (clase, cancelarii, laboratoare, internat, biblioteci).*“ Prin pluralul „*biblioteci*“ va fi avut în vedere și biblioteca Liceul Comercial de fete care a funcționat în celelalte „*30 de încăperi ale localului*“. Aceasta număra la sfârșitul deceniului al patrulea peste 2.500 de volume. Pe una dintre cărțile păstrate la Biblioteca „*V.A. Urechia*“, apărută în anul 1939, există parafa cu textul „*Liceul Comercial de fete. Nr. Inv. 2527*“, apoi tăiat, probabil la reinventariere, și scris 1703.³⁵⁾ O parte din colecțiile bibliotecii Liceului Comercial pot fi identificate în colecțiile Bibliotecii „*V.A. Urechia*“, preluate fără acte însoțitoare, probabil ce a mai rămas după transformarea liceului în Școală tehnică de administrație economică, în urma reformei învățământului din 1948.

Odată cu înființarea Gimnaziului, respectiv a Liceului „*V. Alecsandri*“ mai târziu, în luna noiembrie 1867, în mod cert s-a trecut și la colecționarea de cărți pentru o viitoare bibliotecă, despre începuturile căreia informațiile lipsesc. În anul 1872, Consiliul Județului Covurlui a

³³⁾ Arh. Stat. Buc. Fond M.A.I. Ad-tive. Ds. 268/1872, fila 58

³⁴⁾ P. Pălănea. Loc. cit.

³⁵⁾ Vezi: Cartea de aur. 70 de ani de la întemeierea dinastiei române. 1866–1936. Buc., 1939

prevăzut în buget bani pentru cumpărarea de cărți și pentru această bibliotecă, prevederi repetate până în anul 1890. Trebuie să fi existat și alte surse, alocații ale ministerului, donații etc.

Gimnaziul nu s-a bucurat de sprijin financiar la nivelul celui acordat Școlii (Liceului) Comerciale, subvenționată și de oamenii comerțului, îndeosebi Camera de Comerț și Industrie, deseori menționată ca atare, ca și comercianții, individual sau în societăți, foști elevi ai liceului.

Alexandru Nicolescu, fost elev, profesor și director al liceului nota cu amărăciune în anul 1928: *„Fie neprevvedere sau incurie, fie lipsa de mijloace sau de credință și sentiment adevărat și solid, fie nestatornicia vieții noastre politice din primii 5 ani de domnie a decedatului rege Carol, când guvernele se schimbau de mai multe ori pe an, oricare ar fi cauzele, nu m-am putut abține de a nu constata că gimnaziul din Galați și apoi liceul, a fost mulți ani oropsit și împiedecat în dezvoltarea lui.“*

Investițiile făcute de administrația de stat centrală și locală au fost dirijate în ultimii ani ai deceniului nouă al veacului XIX pentru construcția localului liceului, terminat numai în doi ani, 1888–1890, un adevărat palat, cum l-a caracterizat V.A. Urechia, cel ce s-a străduit să obțină tot ce a putut, inclusiv transformarea gimnaziului în liceu. Cu privire la bibliotecă, A. Nicolescu, nedocumentat, consemna în istoricul din anul 1928 că în 1891 aceasta număra „vre-o 125 volume“, transferate Bibliotecii Publice „V.A. Urechia“. Cele 125 de căști erau cele pentru care se primise aprobarea Ministerului Instrucțiunii de a fi transferate în gestiunea Bibliotecii „V.A. Urechia“, altele însă au rămas în gestiunea liceului. Pe aceeași pagină el nota: *„astăzi însă observăm că alte asemenea volume și broșuri formează biblioteca specială a liceului, care însă se păstrează în cancelaria secretariatului.“*

Autorii Monografiei Liceului „V. Alecsandri“ din 1967 preiau informația de la A. Nicolescu, afirmând că s-a „unit biblioteca școlii cu biblioteca publică «V.A. Ureche»(sic)³⁶⁾, deși la acea dată fondul vechi al bibliotecii și arhiva se afla în proprietatea liceului. Prezența Bibliotecii „V.A. Urechia“ în clădirea liceului nu a avut drept consecință desființarea bibliotecii liceului. Datele recoltate de pe unele cărți, dintre cele 1.527 volume predate în anul 1985 de Liceul „V. Alecsandri“ Bibliotecii „V.A. Urechia“, pledează în favoarea susținerii noastre.

Biblioteca specială la care face referire A. Nicolescu s-a numit „biblioteca cancelariei“, apoi „biblioteca profesorilor“; una dintre parafe aplicate pe unele cărți existente la Biblioteca „V.A. Urechia“ este inscripționat „Biblioteca de Cancelarie, nr. 232“, apoi aplicată o alta, dreptunghiulară, cu înscrisul: „Liceul V. Alecsandri Galați. Biblioteca profesorilor. Inventar nr. 1831“, tăiat și înscris alături 5211, la o ulterioară reinventariere.

Pe o altă carte este aplicată o parafa dreptunghiulară cu înscrisul, sub numele liceului, „Biblioteca elevilor. Inventar nr. 1484“, iar în partea stângă are o etichetă cu înscrisul „132/V–A“. Biblioteca elevilor era, după cum se poate deduce, împărțită pe clase, mențiune făcută și de V. Surdu, practică întâlnită în multe școli din perioada interbelică.

La o reinventariere, cele două biblioteci au fost unificate. O carte are pe pagina de titlu ambele parafe: „Biblioteca profesorilor“ și respectiv „Biblioteca elevilor“, cu numerele de inventar vechi tăiate și înscris noul număr de inventar, 7.389 în noua parafă „Biblioteca Liceului V. Alecsandri“.

³⁶⁾ Gh.V. Chiricuță, D.D. Șoitu, L. Bourceanu. Monografia Liceului „V. Alecsandri“. Galați, 1967, p. 51

În absența altor documente, datele de mai sus se constituie în atestate privind existența și contiunuitatea bibliotecii Liceului „V. Alecsandri“, care a funcționat paralel cu Biblioteca „V.A. Urechia“, instituție independentă, cu personalitate juridică, subordonată Ministerului Instrucțiunii Publice, adăpostită în clădirea liceului până în anul 1940. Aceasta nu a fost biblioteca liceului așa cum s-a afirmat (interpretat actele de înființare) de către unii.

Biblioteca Liceului „V. Alecsandri“ și biblioteca Liceului Comercial „Al.I. Cuza“ au fost cele mai mari biblioteci școlare din Galați până în anul 1948.

Colecțiile constituite până în acest an ale bibliotecii Liceului „V. Alecsandri“ au fost desmembrate, o parte fiind cedate Bibliotecii „V.A. Urechia“.

În anul 1890 existau 12 școli private aparținând unor asociații sau persoane fizice, majoritatea străine, care au avut, desigur, și biblioteci. Despre acestea nu au circulat informații nici în perioada existenței lor. Autoritățile române, presa sau organismele obștești nu aveau acces la arhiva acestor școli, fapt semnalat deseori de către administrația locală, ziariști sau autori de monografii.

Informații au fost indentificate numai despre biblioteca Institutului „C. Negri“, dintre școlile private românești. Institutul s-a constituit în anul 1883, când se și unifică cu Institutul „Radu“ înființat în anul 1876, având în structură școală primară, gimnazială și comercială; pregătea anual în medie 105 elevi.

În anul 1895, Institutul „C. Negri“ se deființează, iar Institutul „Radu“ se reorganizează separat în anul 1896. La desființare, biblioteca Institutului „C. Negri“ este cedată Bibliotecii „V.A. Urechia“. În presă s-a menționat că ceea ce s-a donat era „*Biblioteca fostei Societăți literare și științifice a Institutului C. Negri*“. Existența unei astfel de societăți pe lângă un institut școlar particular este semnificativă, atestă existența sau încercarea de a impune o activitate intelectuală deosebită pentru deceniul al noulea al secolului al XIX-lea.³⁷⁾

Cele 380 de titluri în 421 e volume, câte au fost preluate și înregistrate în *Catalogul general* al Bibliotecii „V.A. Urechia“, permit reconstituirea conținutului acestei biblioteci. Au fost colecționate cărți de interes școlar și pentru profesori, unele depășind cerințele școli, în limbile română, franceză, italiană, germană și greacă. Structura colecțiilor bibliotecii era subordonată programelor de învățământ ale Institutului. Predomina literatura română, dar exista și literatură străină originală sau tradusă, precum și dicționare pentru diferite limbi. Un procent important îl ocupau cărțile de istorie a României, de la cronicari la contemporanii vremii. Pentru secția comercială existau cărți de drept comercial, economie politică, contabilitate precum și lucrări de matematică, fizică, chimie, general valabile.

Deși numărul cărților păstrate este mic, se poate încerca o apreciere asupra rolului formativ al bibliotecii Institutului, cu accent pe activitățile pragmatice, dar și pe cunoașterea literaturii și istoriei României.

Organizarea de boblioteci pe lângă școlile primare, începerea colecționării cărților se plasează în aceeași perioadă. Informațiile și datele, chiar lacunare, privind biblioteca Școlii nr. 5 „Cuza Vodă“, semnalată în anul 1865, confirmă afirmația. În anul 1882, cu prilejul inaugurării noului local, construit prin aport cetățenesc, coordonat de un comitet privat din care făceau parte personalități ale vieții publice gălățene, precum dr. Hepites, se pune problema înființării (transformării) bibliotecii școlare ca bibliotecă a statului. Pe lista deschisă „imediat s-au subscris peste

³⁷⁾ M. Pacu. Op. cit., p. 183; Galații. 21/2 ianuarie 1886. Alte informații despre societate nu au fost identificate.

500lei“, relatează ziarul Poșta. Pentru strângerea fondurilor, comitetul școlar a continuat să întreprindă diverse activități; în luna decembrie se organizează un bal, jumătate din veniturile realizate, peste 3.000 lei, fiind „în folosul creării unei biblioteci naționale“.³⁸⁾

În condițiile când multe dintre școlile primare funcționau în localuri improprii, cu spații insuficiente pentru desfășurarea cursurilor, posibilitatea înființării de biblioteci se situa sub nivelul aspirațiilor. M. Pacu în lucrarea citată menționa: „*Localuri de școli proprii au numai școlile de băeți nr. 5 Cuza Vodă, precum și nr. 3 de fete Elena Doamnă. În curând se vor mai construi și altele, între care unul pentru... școala de băeți nr. 4 din fondul fericitului întru amintire Alecu Radovici Casapu, care a lăsat... 60.000 lei în acest scop... și 2.000 lei prevăzuți în bugetul comunal pentru a se da cărți.*“

Lipsa arhivei privind evoluția acestei bibliotecii, și a altora asemenea, ne determină să rămânem în zona ipotezelor. În anul 1888 Alecu Casapu lasă prin testament cea mai mare parte din averea sa în folos public, cu dispoziții clare de utilizare: „*Din venitul anual, în fiecare an și la începutul anului școlar,... comuna Galați să cumpere cărți de studiu pentru suma de o mie lei noi,... să le distribuie jumătate la școlarii săraci de la școala primară de băeți... zisă și școala Cuza Vodă, iar jumătate la școlarii săraci de la școala primară de băeți a comunei, nr. 2.*“³⁹⁾

Nu este exclus ca unele din cărțile astfel cumpărate să fi fost înregistrate la bibliotecă. Faptul că din donațiile sau sumele prevăzute în testamente și din cele rezultate din activități culturale sau recreative se cumpărau și cărți, atestă existența încercărilor pentru constituirea de biblioteci și pe lângă școlile primare.

De altfel, finanțarea învățământului și culturii de către administrația locală de stat, de persoane fizice și juridice private practică în secolele trecute, reluată cu parcimonie astăzi, a fost o contribuție substanțială la modernizarea societății gălățene, a celei românești în genere. Deși sub posibilitățile reale, având în vedere veniturile realizate de unele stabilimente comerciale, industriale și bancare, aceste subvenții completau efortul bugetar al statului, totdeauna limitat. În anumite perioade au fost singurele mijloace financiare pentru susținerea instituțiilor de învățământ, cultură, educație civică și morală a comunității.

Biblioteca publică. Oricât de completă ar fi fost o bibliotecă aparținând unei societăți, școli sau biserici, ea rămâne o bibliotecă cu un grad restrâns de accesibilitate. Comunitatea, pe măsura dezvoltării, avea nevoie de instituții publice, deschise tuturor cetățenilor, între care și bibliotecă.

Conceptul de bibliotecă publică de stat, instituționalizarea organizatorică și încadrarea ei în sistemul instituțiilor de educație și cultură, se înscrie în structura elementelor de modernizare a României după Unirea din 1859. *Regulamentul pentru bibliotecile publice ale statului*, cu caracter de lege, sancționat de Domnitorul Alexandru Ioan Cuza la 23 octombrie 1864, a stat la baza încercărilor de înființare a bibliotecilor publice de stat din cea de-a doua jumătate a veacului trecut.

Imediat după apariția acestui act normativ, se cunosc frecvente încercări pentru înființarea de biblioteci publice, atât din inițiative private, individuale sau constituite în societăți, cât și a unor instituții centrale și locale ale statului.

³⁸⁾ M. Pacu. Op. cit., p. 158; Poșta, 5 noiembrie 1882, p. 2, 5 decembrie 1882, p. 3

³⁹⁾ M. Pacu. Op. cit., p. 163, 164

La Galați apar chiar în anul publicării Regulamentului primele inițiative pentru înființarea bibliotecii publice. La 8 noiembrie 1864 este înregistrată propunerea dr. A. Velini și M. Rufu pentru înființarea unei biblioteci „poporane“. Primarul I. Vițu va nota pe înscrisul respectiv: „*se va avea în privire la facerea bugetului pentru anul viitor.*“⁴⁰⁾ Deși dincolo de rezoluție nu se cunoaște evoluția demersului, gestul comis la câteva zile după sancționarea legii, este simptomatic pentru preocupările unor intelectuali ai timpului.

Inițiativa din 1864 și ce din 1869, sus menționată (C. Troteanu), dar și cea a comitetului școlar al Școlii nr. 5 din 1882, pot fi reținute ca încercări repetate de înființare a bibliotecii publice de de stat.

În anul 1871 problema intră în sfera de preocupări a Consiliului General al Județului Covurlui. Inițiativa aparține lui Costin Brăescu, membru al Comitetului Permanent, vicepreședinte al Consiliului Județean, deputat și „senator al Regatului României“, cum va semna în anul 1881, colaborator apropiat a lui V.A. Urechia în Parlament și nu numai.⁴¹⁾ Se pare că el avut tentativa de a pune bazele bibliotecii încă din 1870, când, în numele Comitetului Județea va trimite lucrările prezidate de el direct Ministerului de Interne, ignorându-l pe prefect; acesta va telegrafia ministerului, solicitând restituirea lucrărilor respective. Să fi fost aici și propunerea pentru înființarea Bibliotecii Județului Covurlui?⁴²⁾

Biblioteca publică era considerată o necesitate imperioasă pentru asigurarea progresului și civilizației sociale într-un oraș ajuns la dimensiuni considerabile în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu rol important în crearea bogățiilor publice și prosperitatea țării, sublinia în anul 1871 primarul I. Panaitescu într-un raport adresat Consiliului de Miniștri.

Raportul evalua populația orașului la 80.000 de suflete, cu următoarea structură a învățământului pe anul 1870:

„Învățământ secundar: Școala Comercială 9 profesori și 53 elevi. Gimnaziul 4 profesori și 48 de elevi.

Învățământul primar: Școli publice de băeți, 3 întreținute de stat, 8 profesori și 648 de elevi. 2 întreținute de municipalitate, 6 profesori și 360 de elevi. Școli publice de fete, 3 întreținute de stat, 9 institutoare și 300 de eleve, 3 întreținute de municipalitate, 6 institutoare și 145 de eleve.

Școli private: 4 de băeți, 28 profesori și 259 de elevi; 3 de fete, 18 profesori și institutoare și 128 de eleve. 1 școală protestantă de băeți. 1 școală catolică de fete ținută de călugărițe și 20 de școli israelite. Aceste ultime școli nu pot fi inspectate de Comitetul școlar și numărul pro-

⁴⁰⁾ P. Păltănea. Op. ct., p. 304

⁴¹⁾ Costin Brăescu. Judecata și Otărâre Adunării Deputaților din 26 iunie 1870. Galați, 1870, p. 6; Costin Brăescu. L'Italia in Romania. Littera del signor senator dela Regno di Romania. Roma, 1881, 15 p. Costin Brăescu venea de la Roman, unde urmase cursurile gimnaziale, dar descindea din răzășii din Pechea. În 1870 a refuzat să fie prefect, optând pentru „misunea onorifică de deputat în reprezentarea națională“, ales al orașului Galați. A fost secretar al Camerei, președinte de comisii, raportor pentru proiecte de legi. În 1895 era prefect la Roman.

⁴²⁾ Vezi: Nedelcu Oprea. Biblioteca Publică Galați – 125. În Biblioteca. Revistă de bibliologie și știința informării, 10, octombrie 1996, 262–265

*profesorilor și elevilor nu ne sunt cunoscute.*⁴³⁾

Numărul școalelor private străine era inexact. M. Pacu, în 1890, detaliază structura acestora pe etnie, unele existând și în 1870: 4 grecești, 2 catolice, 2 germane, 1 franceză și „o sumă israelite“. Cele israelite „se deschideau și se închideau după posibilitățile profesorilor și belfelilor“, care le finațau.⁴⁴⁾

Primarul I. Panaitescu atrăgea atenția guvernului că, în timp ce școlile străine dispuneau de clădiri corespunzătoare, de condiții materiale și didactice bune, de biblioteci dotate cu cărți științifice, de condiții pentru formarea la elevi a deprinderilor de ordine, de curățenie, de disciplină și confort, fiind educați pentru a simți nevoia de bunăstare, pentru a-și găsi locuri de muncă și a progresa economic când vor deveni adulți, școlile românești funcționau în localuri necorespunzătoare, fără dotare materială, într-o stare imposibil de descris.

„Galații, plasat în frunte prin importanța sa comercială, vrea el prin educația copiilor să rămână în urma altor orașe ale țării?“, înreba retoric primarul, solicitând majorarea bugetului pentru lucrări de urbanizare și dotarea școlilor.

Gradul de dezvoltare a instituțiilor de învățământ și populația școlară are un loc determinant în funcționalitatea unei biblioteci publice. Aici se regăsesc principalii beneficiari potențiali ai lecturii publice, alături de alte categorii sociale. Lectura este dependentă de gradul de instrucție individual și comunitar, iar biblioteca publică stimulează interesul de lectură. Nu poate fi exclus că s-a avut în vedere și structura școlară atunci când s-a hotărât înființarea Bibliotecii Județului Covurlui.

În anul premergător înființării bibliotecii publice de către Comitetul Permanent al Consiliului Județului Covurlui, orașul Galați dispunea de 22 de școli secundare și primare românești publice și private, cu o populație școlară de 2.289 elevi și 88 de profesori și institutori, iar în mediul rural exista 52 de școli cu o populație de 1.411 elevi.⁴⁵⁾

Prima știre despre această inițiativă este publicată de gazeta *Informațiunile de Galați*:

„Astăzi, 24 iunie, d. C. Brăescu, împins de un nobil simțământ pentru cultura națională, a oferit prin Comitetul Permanent o sumă de 669 bucuți cărți conținând diferite subiecte științifice, literare etc. cu expresiunea de dorință ca să arunce începutul unei biblioteci, proprietatea Județului Covurlui și a cărei nume d-sa exprimă plăcerea de a fi «Biblioteca Traian»“.⁴⁶⁾

Se poate admite că C. Brăescu a fost influențat în gestul său și de V.A. Urechia, conjugată, însă, cu intenția lui Brăescu de a aduce un argument suplimentar pentru convingerea Comitetului

⁴³⁾ [I. Panaitescu]. Galatz son état matériel, son administration, ses finances. Rapport adressé au Président du Conseil des Ministres par la Maire de la ville. Galatz, 1871. p. 5, 13–14

⁴⁴⁾ M. Pacu. Op. cit., p. 182–189

⁴⁵⁾ Profesorul Gh. Mihăilescu, membru al Comitetului Permanent al Consiliului Județean, a publicat în 1871 o statistică a învățământului pe județ: „Școli rurale de băeți 38, 1.231 de elevi. Școli rurale de fete 14, 280 eleve. Total 52 de școale cu 1.411 populație. Așa dar Județul cu capitala sa număra 74 de școli cu o populație de 3.700 elevi“, fără a pretinde că este exact. Informațiunile de Galați, 2 iulie 1871, p. 2. Cu privire la numărul locuitorilor vezi și P. Păltănea. Op. cit., p. 125

⁴⁶⁾ Informațiunile de Galați, 25 iunie 1871, p. 3

Permanent să acorde o bursă de studii în străinătate fratelui său Matei.⁴⁷⁾ Chiar și cu această motivație subiectivă, gestul își păstrează noblețea, cu deosebire prin conștiințe: instituționalizarea bibliotecii publice de stat în organizarea administrației publice teritoriale de stat la Galați.

Comitetul Permanent a acceptat donația și a întreprins diligențele legale pentru înființarea bibliotecii. Președintele Nicolae Catargi în expunerea *Situația Județului Covului de la 15 octombrie 1870 – 15 octombrie 1871* prezentată în sesiunea din 23 octombrie 1871 raporta plenului Consiliului General al Județului: „Unul din colegii D-voastră și al nostru, onor. D. Membru C. Brăescu, inspirat de un nobil sentiment pentru cultura județeană, a binvoit, prin adresa înregistrată la N° 1.171, să ofere Județului suma de 669 broșuri și cărți, cu dorința de a se arunca începuturile unei biblioteci Județene sub nume «Biblioteca Traian». Comitetul a făcut lucrările convenite pe lângă onor. Ministerul de Interne și Instrucție pe deoparte, iar pe de alta vă supune deliberațiunilor D-voastră un proiect de organizare și înflorire a acestui început de Bibliotecă Județeană.”⁴⁸⁾

Exista la Galați un mediu ce conștientiza rolul formativ al cărții, favorabil înființării bibliotecii publice. Urmare a votului Consiliului Județean, ne place să credem că a fost unanim, propunerea este aprobată și, înainte și independent de avizele centrale, Comisia bugetară prevede în proiectul de buget – pentru prima dată în istoria unei administrații publice județene, după știința noastră – alocații nominalizate pentru biblioteca publică. Cu acest buget se deschidea „Partea a II-a Cheltuieli Facultative“ a proiectului pe anul 1872: „*Capitolul I Biblioteca Județului* § *Materiale. 1. Pentru cumpărare de cărți economice, științifice și literare lei 1.000. 2. Mobilier lei 400. Total 1.400 lei.*“

Votat la 10 noiembrie 1871 și confirmat în anul 1872, după aprobarea bugetului general de către guvern, acesta este primul buget al Bibliotecii Județene Covurlui.

Nu este lipsit de importanță pentru istoria fenomenului, să reținem că alocațiile pentru cumpărare de cărți, fie și destinate premiilor școlare, se practica curent de către administrația publică a Județului Covurlui. În expunerea pe anul 1871 se raporta: „*Comitetul a cheltuit cifra de 567 lei și 46 bani, cumpărând 734 cărți școlare pe care le-a expediat fiecărei comune și s-au împărțit premianților meritoșii...*“ Pentru anul 1872, pe lângă suma de 1.400 lei alocată pentru Biblioteca Județului, s-a aprobat și 1.000 lei pentru cumpărarea de cărți destinate premiilor școlare.

Era apreciabil efortul financiar pentru cumpărare de cărți în acel an, 2.400 lei, adică 10 % din bugetul județului alocat pentru „Instrucțiunea Publică“ prevăzut a fi de 24.014,74 lei.⁴⁹⁾

⁴⁷⁾ Informațiunile de Galați, 18 decembrie 1870, p. 2: Matei, cu studii la Roman, la Iași și București, fost profesor la gimnaziul „Mihai Cel Mare“, în petiția adresată Consiliului Județului Covurlui, la 20 octombrie 1870, pentru acordarea bursei de studii ca inginer arhitect în Belgia, preciza: „Onor. Consiliu cred că mă va putea considera între fiii acestui județ, pentru că sunt român, având originea dintre vechii răzeși din Cudalbi, unde unul dintre suitorii membri ai familiei a avut proprietate și anume, Gheorghe Brăescu, care în acea epocă a fost Pârcalab de Galați și pentru că actualmente fratele meu mai mare este locuitor al acestui județ, căruia aduce nu o povară, ci mai multe servicii onorifice: ca consilier județean, ca consilier comunal și ca deputat al județului în camera legislativă.“

⁴⁸⁾ Situația județului Covurlui de la 15 octombrie 1870 – 15 octombrie 1871 de N. Catargi, Președintele Comitetului Permanent și G. Mihăilescu, C. Triandafilu Membri. Galați, 1871, p. 16–17

⁴⁹⁾ Comitetul Permanent al Județului Covurlui. Bugetului general de venituri și cheltuieli a Județului Covurlui pe exercițiul anului 1872. Galați, 1872, p. 27, 30; Arh. Stat. Buc., Fond M.A.I., Ds. 256/1971, f. 61; Situația Județului Covurlui..., p. 15

Comitetul Permanent al Consiliului Județean a introdus un capitol nou în rapoartele anuale asupra situației județului, marcat cu aldine, „**Biblioteca Județeană**“, prezent și în 1873. După anul 1874, biblioteca este menționată numai în bugetele anuale, cu sumele alocate și cheltuite pentru cărți până în anul 1880. Din anul 1882 cheltuielile pentru cărți se înregistrau în „Tablou de situația financiară a comunelor din Județul Covurlui pe exercițiul financiar“ al anului respectiv, la capitolul „Instrucția publică“, diviziunea „cărți de premii și altele“. În execuția bugetară pe anul 1885 este consemnată ca fiind cheltuită suma 777 lei, pe anul 1886 suma de 1.028 lei, iar pe anul 1887 suma de 1.117 lei. Este posibil ca din aceste sume să se fi achiziționat cărți și pentru Biblioteca Județului, inclusiv din străinătate, fapt atestat și în anul 1891.

Absența informațiilor despre bibliotecă în expunerile și bugetele anuale ulterioare ar putea fi explicată prin schimbarea statutului ei. Se pare că a devenit bibliotecă pentru uzul Comitetului Permanent al Consiliului Județean.

Prezentarea stării bibliotecilor populare din comunele județului în unele rapoarte anuale, inclusiv după 1900, atestă faptul că instituția bibliotecii a continuat să fie o prezență în preocupările Consiliului Județean Covurlui. În expunerea pe anul 1907, de exemplu, prezentată de prefectul Alex. Gussi, bibliotecile sunt atașate la capitolul „*Activitate extrașcolară. a) Școli de adulți, șezători, biblioteci populare*“. Raportul consemna: „*Numărul bibliotecilor din județ este astăzi de 29, având 8.063 vol. Aceste biblioteci au fost frecventate de 638 cititori, cea mai frecventată a fost cea din comuna Smuți.*“⁵⁰⁾

Biblioteca din Smuți a fost înființată în 1898, odată cu Cercul cultural și Casa de citi, prin strădaniile învățătorului Ene I. Patriciu, unul dintre animatorii structurilor organizatorice ale învățătorilor, (co)autor de monografii și publicații didactice, între care *Albumul învățătorului* apărut între anii 1896–1899.

În anul 1872 Biblioteca județeană era constituită, fapt anunțat cu satisfacție în sesiunea Consiliului Județean din octombrie. „*Bibliotecile societăților sunt arsenalele lor intelectuale*“, argumenta Gh. Dimitrecu, președintele Comitetului Permanent, în introducerea la capitolul dedicat bibliotecii din expunerea asupra situației județului⁵¹⁾:

„*În vederea acestui principiu, Comitetul Permanent n-a crezut a da o mai bună satisfacere votului Dv., decât creînd **Biblioteca Județeană** atât de mult râvnită de inima fiecăruia dintre Dv. – Astăzi vă anunțăm cu mândrie că aceea care era până acum o simplă chestiune de aspirație am făcut să devină un fapt pozitiv. – Da! Avem deja începutul unei Biblioteci districtuale: Trei dulapuri sunt pline de cărți necesare unei bune administrațiuni Comunale și Județene, comisionate de librăria Dupont din Paris. – Suma cheltuită pentru instalarea ei se ridică la cifra de 821 lei noi și 75 bani. Știm că sunt mai mult decât modeste atari sacrificii făcute pentru o bibliotecă județeană, dar cel puțin avem curajul lucrului nostru, că am aruncat începutul și aparține inimilor generoase a continua opera dezvoltării ei.*“

Din pateticul discurs sunt de reținut primele încercări de definire a bibliotecii, formulate de o structură a administrației publice de stat locale din România de la mijlocul secolului al XIX-lea,

⁵⁰⁾ Situația Județului Galați. Expunere prezentată Consiliului Județean în sesiunea de la 15 octombrie 1908 de Alex. Gussi, Prefecțul Județului. Galați, 1908, p. 44–45

⁵¹⁾ Situația Județului Covurlui de la 15 octombrie 1871 – 15 octombrie 1872 de Gh. Dimitrescu, Președintele Comitetului Permanent..., Galați, 1972, p. 5

fiind prima după știința noastră, când abia se contura organizatoric instituția. Biblioteca județeană nu era un scop în sine, era un „arsenal intelectual... necesar unei bune administrațiuni comunale și județene“. Se avea, deci, în vedere activarea ei în practica modernizării societății și administrația județeană o considera o componentă majoră a activității ei. În expunerea pe anul următor i se adăuga o nouă formulare definitorie pentru sublinierea rolului ei formativ: „*Ca auxiliară indispensabilă culturii intelectuale, negreșit nu poate fi decât o bună bibliotecă. De aceasta idee preocupat Comitetul Dv., n-a ezitat încă de anul trecut să arunce începuturile unei biblioteci județene, iar în anul acesta a mai completat-o, aducând încă pentru suma 793 lei, de la librăria Dupont din Paris, opere privitoare la economie, legislație și literatură. Până astăzi juna noastră bibliotecă numără suma de 809 cărți și broșuri. Aparține însă spiritelor luminate a-i da dezvoltarea necesară, prin perseverință și iubire către cultură. Actele privitoare la înzestrarea ei se află la dosarul Nr. 34 de unde Dv., veți vedea tot ce am cheltuit și ce uvraje am luat.*“⁵²⁾

În partea a doua a expunerii, execuția bugetară, la capitolul Bibliotecă este înscrisă suma de 852,40 lei cheltuită pentru achiziții de cărți; nici în respectivul an nu au fost consumați banii prevăzuți pentru cumpărare de cărți, 1.000 lei pe an.

Alocațiile bugetare pentru bibliotecă scad începând cu anul 1874, când s-a prevăzut suma de 700 de lei pentru cumpărarea de cărți, din care s-au cheltuit numai 96,75 lei, pentru ca în anii următori alocațiile să fie reduse continuu: 300 lei pe anul 1875, 400 lei pe 1876, 200 lei pe 1877 și 100 lei pe anii 1878 și 1879.

În context, este de reținut faptul că, în condiții de război, în anul 1878 s-a cheltuit suma de o 100 de lei pentru cumpărarea de cărți din biblioteca prințului Al. Moruzi, echivalentul alocației pentru cumpărare de arme în același an.⁵³⁾ Cumpărarea de cărți dintr-o bibliotecă personală chiar în condițiile speciale, cum erau cele din timpul Războiului pentru Independență, pledează în favoare existenței unor preocupări pentru conservarea valorilor culturale și a unei viziuni înaintate despre importanța bibliotecii în evoluția societății, din moment ce este situată alături de urgențele imediate ale administrației publice.

Definirea bibliotecii prin locuțiunile „*bibliotecile societăților sunt arsenalele lor intelectuale*“, „*auxiliară indispensabilă culturii intelectuale, negreșit nu poate fi decât o bună bibliotecă*“ și, prioritate în teoria biblioteconomică și sociologică românească după știința noastră, „*biblioteca districtuală necesară unei bune administrații comunale și județene*“ pledează în favoarea viziunii moderne a administrației județene Covurlui din anii șaptezeci ai veacului al XIX-lea asupra rolului și acțiunii bibliotecii, considerată instituție fundamnetală fundamentală în formarea intelectuală și civică a membrilor comunităților și funcționarea normală a instituțiilor statului.

Comitetului Permanent al Consiliului Județului Covurlui din 1871 îi aparține o altă prioritate biblioteconomică: statuarea principiului teritorial de organizare a bibliotecii publice de stat și utilitatea extinsă la raza teritorială de acțiune, formulat chiar în titlatura ei: „*biblioteca județului, bibliotecă districtuală, bibliotecă județeană*“.

Principiul teritorial în organizarea bibliotecilor a fost introdus în România după anul 1950, când, prin hotărâre guvernamentală cu caracter de lege, sau înființat bibliotecile județene (regio-

⁵²⁾ Situația Județului Covurlui..., Galați 1873, p. 3

⁵³⁾ Arh. Stat. Buc. Ds. 228/1789, f. 85

nale, raionale), municipale, orășanești și comunale ca instituții independente, cu sau fără personalitate juridică, în organizarea și finanțarea administrației publice de stat teritoriale și locale.

Nu s-a conservat arhiva privind evoluția Bibliotecii Județene Covurlui; puținele date și informații identificate sunt certe și permit concluzia că s-a asigurat finanțarea ei și după „unificarea“ colecțiilor ei cu cele ale Bibliotecii Publice „V.A. Urechia“.

Începutul colecției l-a constituit cele 669 volume donate de C. Brăescu la 24 iunie 1871, pentru ca în anul 1872 să i se adauge 809 volume cumpărate în primul an al existenței ei; cu 1.478 volume se poate considera că Biblioteca Județeană Covurlui era constituită, de vreme ce Biblioteca Academiei Ronâne, după patru ani de existență, 1867–1871, era considerată ca atare cu doar 531 volume, din care numai 134 cumpărate.⁵⁴⁾ În anul 1891 s-au cumpărat cărți pentru bibliotecă, transferate apoi Bibliotecii „V.A. Urechia“.

Biblioteca Județeană Covurlui „devine“ Biblioteca Comitetului Permanent, cel puțin din anul 1884, cum s-a notat pe dedicația de pe cartea lui Antonio Caccianiga. Când și de ce a fost reorganizată și schimbată titulatura bibliotecii? Și-a restrâns activitatea publică, cât/dacă va fi avut-o, a rămas un depozit de carte în anii 1880–1891? Cum se explică cumpărarea și luarea în evidență gestionară a *La Grande Encyclopedie* ca bunuri ale bibliotecii? Întrebări care nu cer răspunsuri. Indiferent de statut, Biblioteca Județeană Covurlui a existat peste 20 de ani.

Reconstituirea dimensiunii colecțiilor Bibliotecii Județene Covurlui poate fi încercată luând ca reper, pentru numărul concret la care a ajuns în inventarul bibliotecii, înscrisul de pe 10 volume din *La Grande Encyclopedie*, Paris, 1866, înregistrate, sub numerele 6.941–6.951 în *Catalogul general* al Bibliotecii „V.A. Urechia“ în anul 1892. Pe foaia de gardă a celor 10 volume se poate citi: „Din cărțile bibliotecii Comitetului Permanent al Județului Covurlui“, numărul de inventar „1.016 din 1891 martie 15“, înscris întărit cu parafa „Comitetul Permanet al Județului Covurlui“. Volumul 11 al *La Grande Encyclopedie*, aceeași intrare la Biblioteca „V.A. Urechia“, are înscris numărul de inventar 1.065, deci o intrare ulterioară primelor 10 volume în Biblioteca Comitetului Permanent.

În *Catalogul general* al Bibliotecii „V.A. Urechia“ au fost înregistrate 274 de titluri în 342 de volume, având înscris în coloana „De cine sunt donate“ C. Brăescu. Acestea au aparținut, cel puțin în parte, Bibliotecii Județene Covurlui. Mărturie arhivistică este dedicația autografă a lui G.I. Kardaș, traducătorul lucrării lui Antonio Caccianiga, *Viața Câmpenească*, Galați 1884: „Donată pentru biblioteca onor. Comitet permanent de Covurlui. G.I. Kardașu“, cu număr de inventar 390 din registrul Bibliotecii Comitetului, inclusă în donația (!?) C. Brăescu.⁵⁵⁾

Este posibil ca C. Brăescu să fi retras donația (ce a mai rămas după 20 de ani) făcută Bibliotecii Județene Covurlui și a depus-o la Biblioteca „V.A. Urechia“, după cum poate fi admisă și o greșeală a bibliotecarului Valeriu Surdu, privind înscrierea donatorului. Familia Brăescu era stabilită la București după 1890, iar cărțile au fost înregistrate în anul 1895 la Biblioteca „V.A. Urechia“.

⁵⁴⁾ Dorina N. Rusu. *Istoria Academiei Române în date. (1866–1996)*. Buc., 1997, p. 43–44

⁵⁵⁾ Biblioteca V.A. Urechia din Galați. *Catalogul general al cărților, manuscriselor și hărților aflate la 1890 octombrie*. I. Buc., 1890, nr. crt. 19.413–19.686; nr. 19.470: A. Caccianiga. *Viața Câmpenească*, studii morale și economice. Traducere de G.I. Kardașu, profesor. Galați, 1884

Tot mărturie documentară este și sistemul de inventariere practicat de Biblioteca Județeană, respectiv inventarierea pe titlu, cum s-a văzut la *La Grande Encyclopedie* (10 vol, sub un nr. de inventar), identificat și la unele cărți păstrate la Biblioteca „V.A. Urechia“, existente la vremea respectivă în mai multe exemplare. Se poate aprecia numărul volumelor Bibliotecii Județene ca fiind ajuns de ordinul miilor, dacă sub un număr de inventar, marcate cu litere, se aflau 3, 9, 10, 17 și chiar 52 de exemplare din titlul.⁵⁶⁾

Biblioteca Județeană s-a adresat atât specialistului cât, cetățeanului cu pregătire medie sau elementară, da și elevului. Prin analiza informațiilor furnizate de rapoartele prezentate de Comitetul Permanent în anii 1871–1873, prin lectura titlurilor înscrise în *Catalogul general* al Bibliotecii „V.A. Urechia“ se pot constata tendințe spre enciclopedism, cu largă adresabilitate, în constituirea colecțiilor Bibliotecii Județene Covurlui. Au existat, unele se mai găsesc și astăzi, cărți de drept, economie, didactică, urmate de lucrări de istorie, filologie, mai ales gramatică și studiul limbilor, beletristică, filozofie și religie, științe ale naturii, tehnică, agricultură, medicină, artă și lucrări de referință sau manuale școlare. Au fost colecționate lucrări de nivel superior și elementar, tratate de chimie, fizică, medicină, drept, literatura marilor scriitori, dar și a debutanților, enciclopedii și dicționare, presă, publicații oficiale, de la ofisuri domnești, la regulamente ale administrației locale și instituțiilor acesteia, dar și almanhuri sau calendare populare. Majoritatea cărților erau în limba română și franceză, urmate de italiană, greacă și germană. Profilul colecției este specific unei biblioteci de cultură generală, iar dimensiunile ei confirmă dorințele fondatorilor de a avea un „arsenal intelectual al societății, necesar unei bune administrațiuni comunale și județene.“

Nu este menționat sediul bibliotecii. A fost adăpostită, desigur, în spațiul Consiliului Județean, insuficient și pentru acesta. Palatul Administrativ a fost construit abia în anul 1908.

Nu avem date despre existența unui program pentru public, dar nici pentru bibliotecile societăților și școlilor nu sunt informații, cu excepția menționată.

Transferul de cărți și subvenționarea Bibliotecii Publice „V.A. Urechia“ începând cu anul 1891, cum menționează V. Surdu⁵⁷⁾, sunt argumente că administrația județeană a renunțat la biblioteca ei în favoarea celei nou înființate.

Biblioteca Județeană Covurlui inaugurează instituționalizarea bibliotecii publice de stat la Galați organizată pe principiul teritorial în octombrie 1871, fiind prima înființată de o administrație județeană în România. Ea continuă astăzi, urmare a transferului colecțiilor la Biblioteca „V.A. Urechia“.

⁵⁶⁾ Vezi: C. Brăescu. *Amicul pierdut*,... Iași, 1863, nr. inv. 175/52; *Adevăruri întemeiate*. Buc., 1862, nr. inv.142/17; *Floarea pierdută pe țărmul râului Moldova*. Iași, 1860, nr. inv. 174/3

⁵⁷⁾ Valeriu Surdu. *Biblioteca noastră*. Poșta, 10 mai 1891